

SYSTEM CHRONIONYCH NAZW POCHODZENIA I OZNACZEŃ GEOGRAFICZNYCH PRODUKTÓW ROLNYCH

Izabela Lipińska

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Streszczenie. Celem artykułu jest określenie kształtu prawnej ochrony oznaczeń geograficznych oraz nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych w świetle obowiązujących przepisów prawa. Ochrona zostaje zastrzeżona na rzecz określonych producentów rolnych, których produkty spełniają wymogi w zakresie obszaru geograficznego, pochodzenia oraz jakości. Tylko oni mogą wprowadzać te produkty do obrotu pod zastrzeżoną nazwą. Zarejestrowanie oznaczenia lub nazwy pochodzenia nie tylko przyczynia się do wzmocnienia jego renomy, poprawy konkurencyjności na rynku, lecz także umożliwia uzyskanie pewnych środków finansowych z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Słowa kluczowe: chronione oznaczenie geograficzne, chroniona nazwa pochodzenia, lista tymczasowej ochrony krajowej, specyfikacja produktu

WSTĘP

Nabywcy produktów rolnych i środków spożywczych coraz większą uwagę przywiązują do jakości kupowanych towarów. Jakość jest obok ilości i asortymentu, jednym z ważniejszych aspektów wytwarzania w rolnictwie. Bardzo często jest ona łączona z pochodzeniem geograficznym. Najczęściej produkty, których nazwy wiążą się z miejscem lub regionem, są łatwo rozpoznawalne, gdyż posiadają charakterystyczne jednolite oznaczenia. Prezentacja symboli umożliwia łatwą identyfikację oraz powinna gwarantować konsumentom jakość produktów. Jednakże należy pamiętać o tym, że nie każdy producent może stosować na etykietach informacje zapewniające o pochodzeniu pro-

duktu. Często się zdarza, że dane umieszczone na opakowaniu wprowadzają konsumenta w błąd i są nierzetelne. Aby zapobiec takim sytuacjom ustawodawca wspólnotowy prawie dwadzieścia lat temu określił szczególne zasady dotyczące tego, kto, kiedy i po spełnieniu jakich warunków może stosować konkretne określenie.

Szczególną ochroną prawną zostały objęte oznaczenia geograficzne (ChOG) oraz nazwy pochodzenia (ChNP) produktów rolnych i środków spożywczych. Są one przedmiotem regulacji prawnej zarówno na szczeblu Wspólnoty, jak i kraju.

Przedmiotem niniejszych rozważań jest zatem próba określenia kształtu prawnej ochrony oznaczeń geograficznych oraz nazw pochodzenia w świetle obowiązujących przepisów prawa.

Obecnie w Unii Europejskiej jest zarejestrowanych łącznie około 800 „produktów chronionych”, w tym tylko dwa polskie – „Bryndza Podhalańska” (ChNP) [Rozporządzenie Komisji... 642/2007] oraz „Oscypek” (CNP) [Rozporządzenie Komisji... 127/2008, Stankiewicz 2005]. Zatem pojawia się pytanie, dlaczego wśród nich jest tak mało wyrobów rodzimych? Czy polscy rolnicy w takim samym zakresie, jak wspólnotowi mogą uzyskać ochronę dla wytwarzanych przez siebie produktów rolnych lub środków spożywczych? Z tego też względu jednym z aspektów poruszanych w niniejszym opracowaniu jest również ocena dostępności do prawnej ochrony z punktu widzenia polskiego producenta rolnego.

Artykuł został podzielony na trzy części. Pierwsza z nich przedstawia zakres przedmiotowy systemu ochrony oznaczeń geograficznych oraz nazw pochodzenia w świetle uregulowań zarówno wspólnotowych, jak i krajowych. W następnej części została zaprezentowana procedura objęcia prawną ochroną produktów rolnych i środków spożywczych. Pracę zamykają rozważania końcowe, będące oceną obowiązującej regulacji prawnej.

PRAWNA OCHRONA OZNACZEŃ GEOGRAFICZNYCH I NAZW POCHODZENIA – ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Ochrona oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych po raz pierwszy została uregulowana na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, na mocy Rozporządzenia Rady nr 2081/92 z dnia 14 lipca 1992 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych [Rozporządzenie Rady... 2081/1992]. Głównymi inicjatorami tego aktu prawnego byli Francuzi, którzy już w 1935 roku utworzyli Narodowy Instytut Znanego Pochodzenia (INAO – Institut National des Appellations d'Origine). Jego podstawowym zadaniem była kontrola jakości produktów rolno-spożywczych [Szemberg 2007].

Obecnie bazowym aktem prawnym, tworzącym tzw. system ochrony, jest Rozporządzenie Rady nr 510 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych [Rozporządzenie Rady... 510/2006]. Zawarte w nim rozwiązania prawne mają umożliwić opracowanie oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia w sposób kompleksowy i jednolity na terenie całej Wspólnoty.

Niniejsze rozważania należy rozpocząć od przedstawienia prawnych definicji, które są przedmiotem ochrony w świetle omawianego rozporządzenia. Mianowicie zgodnie

z art. 2, „oznaczenie geograficzne” (Protected Geographical Indications – PGI) to nazwa regionu, określonego miejsca lub, w wyjątkowych przypadkach kraju, która służy do oznaczenia produktu rolnego lub środka spożywczego pochodzącego z tego regionu (miejsca lub kraju). Temu pochodzeniu może być przypisana jego jakość, renoma lub inna cecha charakterystyczna. Ponadto pozyskiwanie produktu, jego przetwarzanie lub przygotowywanie ma miejsce na określonym obszarze geograficznym. W tym przypadku wystarczy, aby jedna z faz produkcji odbywała się na wskazanym terenie. Natomiast surowce używane do wytwarzania mogą pochodzić z innych obszarów. Przykładem może być „Huile d’olive de Nyons” – czyli oliwa z oliwek z okolic Nyons we Francji, czy „Queijo Serra da Estrella” ser z terenów Serra da Estrella w Portugalii [Fact Sheet... 2007].

Z kolei pod: „nazwą pochodzenia” (Protected Designations of Origin – PDO) kryje się nazwa regionu (określonego miejsca lub, w wyjątkowych przypadkach, kraju). Służy ona do oznaczenia produktu rolnego lub środka spożywczego, pochodzącego z tego regionu (określonego miejsca lub kraju), którego jakość lub cechy charakterystyczne pozostają w związku ze szczególnym środowiskiem geograficznym, zawierającym właściwe dla niego czynniki naturalne (np. warunki klimatyczne, gleby) oraz ludzkie. Ponadto jego pozyskiwanie, przetwarzanie i przygotowywanie do chwili uzyskania produktu finalnego, musi mieć miejsce na określonym obszarze geograficznym, którego nazwę nosi produkt.

Wśród nazw pochodzenia można chociażby wskazać „Clare Island Salmon” – łosoś z Wyspy Clare w Irlandii, „Arancia Rossa di Sicilia” – czerwone pomarańcza z Sycylii oraz „Dortmunder Bier” – piwo dortmundzkie. Za nazwy pochodzenia lub oznaczenia geograficzne mogą być ponadto uznane tradycyjne nazwy geograficzne lub niegeograficzne, które służą do oznaczenia produktu rolnego lub środka spożywczego, o ile spełniają wskazane w rozporządzeniu wymogi. Jako nazwy pochodzenia uznaje się także niektóre określenia geograficzne produktów, w przypadku których surowce do ich wytworzenia pochodzą z obszaru geograficznego bardziej rozległego lub różnego od obszaru, gdzie następuje przetworzenie. Ma to miejsce, pod warunkiem, że jest określony obszar produkcji surowca, obowiązują szczególne zasady produkcji oraz funkcjonuje system kontroli, gwarantujący przestrzeganie wszelkich wymagań co do produkcji. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że zgodnie z uprzednio obowiązującym porządkiem prawnym [Rozporządzeniem Rady... 2081/1992], określenia te musiały być uznane za „specyficzne” nazwy w kraju pochodzenia przed dniem 1 maja 2004 roku.

Ochroną prawną w omawianym zakresie są objęte tylko produkty rolne, wymienione w art. 1 Rozporządzenia Rady... [510/2006], o ile pozytywnie przeszły procedurę rejestracyjną¹. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że nie wszystkie nazwy można zareje-

¹ Do produktów tych należy: świeże mięso i podroby jadalne, przetwory mięsne (gotowane, peklowane, wędzone itp.), sery, inne produkty pochodzenia zwierzęcego (jaja, miód, różne produkty mleczarskie, z wyjątkiem masła), oleje i tłuszcze (masło, margaryna, oliwa itp.), owoce, warzywa i zboża świeże lub ich przetwory, świeże ryby, mięczaki, skorupiaki i produkty z nich otrzymane, inne produkty, wymienione w załączniku I – przeznaczone do spożycia przez ludzi. Ponadto ochroną mogą być także objęte nazwy i oznaczenia takich produktów, jak: piwo, napoje z ekstraktów roślinnych, chleb, ciasto, ciastka, wyroby cukiernicze, herbatniki i inne wyroby cukiernicze, naturalne gumy i żywice, musztarda, makarony, siano, olejki eteryczne, korek, koseniła (surowiec pochodzenia zwierzęcego), kwiaty i rośliny ozdobne, wełna, wiklina oraz len miedlony. Jednakże omawianego rozporządzenia nie stosuje się do produktów z sektora wina,

strować. W szczególności dotyczy to nazw, które stały się nazwami rodzajowymi, jak np. „francuski ser pleśniowy”, „miód pszczeleli”, „Brie” czy „Camembert” [art. 3 Rozporządzenia Rady... 510/2006]. Są to określenia, które, mimo iż są związane z miejscem lub regionem, gdzie produkt lub środek spożywczy był pierwotnie produkowany lub wprowadzany na rynek, stały się powszechną nazwą we Wspólnocie.

Ponadto nazwa pochodzenia lub oznaczenie geograficzne nie mogą być rejestrowane, jeśli przy uwzględnieniu renomy danego znaku towarowego, jego powszechnej znajomości oraz okresu, przez jaki jest on używany, rejestracja mogłaby wprowadzić w błąd konsumenta co do prawdziwego pochodzenia produktu. Z tego samego powodu nazwa nie zostanie zarejestrowana, jeżeli koliduje z nazwą odmiany roślin lub rasy zwierząt.

Natomiast Rozporządzenie Komisji... [1898/2006] przewiduje możliwość rejestracji nazwy homonimicznej (takiej samej) lub częściowo homonimicznej w stosunku do nazwy już zarejestrowanej. Jej stosowanie jest uwarunkowane istnieniem w praktyce wystarczającego rozróżnienia między później rejestrowaną nazwą homonimiczną, a nazwą już zamieszczoną w rejestrze.

Szczególne środki ostrożności są podejmowane w przypadku, gdy istnieją podstawy do stwierdzenia, że rejestrowana nazwa może zagrażać istnieniu nazwy całkowicie lub częściowo identycznej. To samo dotyczy produktów będących w sprzedaży od co najmniej pięciu lat poprzedzających datę ich publikacji i zatwierdzenia. Wówczas, zgodnie z art. 13 ust. 3 Rozporządzenia Rady... [510/2006], ustawodawca przewiduje możliwość wprowadzenia na pięć lat tzw. okresu przejściowego. Jest on ustalany dla wszystkich podmiotów starających się o dokonanie rejestracji, w tym w szczególności przedsiębiorstw ustanowionych w państwie członkowskim lub państwie trzecim, w którym znajduje się dany obszar geograficzny. W ostatnim przypadku, określa się go pod warunkiem, że przedsiębiorstwa te wprowadzały produkty do obrotu zgodnie z prawem, używając w sposób ciągły odpowiednich nazw przez okres co najmniej pięciu lat (art. 5 ust. 5). Jednakże ustawodawca wymaga, aby przedsiębiorcy ci podnieśli omawianą kwestię w ramach krajowej procedury sprzeciwu. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że współistnienie nazwy zarejestrowanej i identycznej – niezarejestrowanej, nie może trwać dłużej niż 15 lat. Po upływie tego okresu nazwa niezarejestrowana nie może być dłużej używana.

POSTĘPOWANIE REJESTRACYJNE OZNACZEŃ GEOGRAFICZNYCH I NAZW POCHODZENIA

Procedura prowadząca do ustalenia ochrony nazwy pochodzenia lub oznaczenia geograficznego jest dwuetapowa. Rozpoczyna się ona na szczeblu państwa członkowskiego, a po spełnieniu wszelkich wymogów formalnych sprawa jest przekazywana do Komisji Europejskiej.

Zagadnienia związane z krajową ochroną oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia zostały uregulowane ustawą z dnia 17 grudnia 2004 roku o rejestracji i ochronie

z wyłączeniem octów winnych, ani do napojów spirytusowych. Zagadnienia te są uregulowane odrębnymi przepisami.

nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych [Ustawa... 2004].

Na mocy tej ustawy Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi zostały przyznane kompetencje w sprawie przyjmowania i rozpatrywania wniosków². Jego organem opiniodawczo-doradczym jest Rada do Spraw Tradycyjnych i Regionalnych Nazw Produktów Rolnych i Środków Spożywczych [art. 5 Ustawy... 2004].

Procedura rejestrowa rozpoczyna się od złożenia wniosku³, a towarzyszy jej sporządzenie specyfikacji produktu. Korzystanie z chronionej nazwy pochodzenia (ChNP) lub chronionego oznaczenia geograficznego (ChOG) jest bowiem dozwolone jedynie w przypadku, gdy produkt rolny lub środek spożywczy są z nią zgodne⁴.

Wniosek o rejestrację może złożyć jedynie grupa. Należy przez nią rozumieć niezależnie od jej formy prawnej i składu, każdą organizację producentów lub przetwórców tego samego produktu rolnego lub środka spożywczego⁵. Ponadto przepisy prawa wspólnotowego przewidują możliwość złożenia wniosku również przez osobę fizyczną lub prawną. Zgodnie z art. 2 Rozporządzenia Rady... [1898/2006], jest to dopuszczalne po spełnieniu dwóch warunków. Mianowicie osoba ta musi być jedynym producentem na danym obszarze geograficznym, składającym wniosek oraz wyznaczony obszar geograficzny musi odróżniać się w zauważalny sposób od obszarów sąsiednich lub charakterystyka danego produktu znacznie odróżnia go od pozostałych.

² Przepisy ustawy wskazują na ministra właściwego do spraw rynków rolnych.

³ Treść każdego wniosku o rejestrację zawiera: dane podstawowe grupy (jej nazwę, adres), specyfikację produktu, informację o organach lub jednostkach dokonujących kontroli zgodności z wymogami specyfikacji produktu oraz dokumenty potwierdzające specyficzny i tradycyjny charakter. Najważniejszą częścią wniosku jest specyfikacja, która powinna zawierać m.in.: nazwę produktu, opis produktu (w tym: skład surowcowy i główne właściwości fizykochemiczne, mikrobiologiczne, organoleptyczne), określenie obszaru geograficznego produkcji, opis metody otrzymywania produktu oraz informacje dotyczące pakowania, nazwę i adres organu lub jednostki certyfikującej przeprowadzającej kontrolę zgodności procesu produkcji z wymaganiami specyfikacji produktu, szczególne zasady etykietowania produktu, informacje potwierdzające związek między jakością i cechami charakterystycznymi produktu a środowiskiem geograficznym, w którym jest on produkowany.

⁴ Ta specyfikacja zawiera takie elementy, jak: a) nazwę produktu rolnego lub środka spożywczego, zawierającą nazwę pochodzenia lub oznaczenie geograficzne, b) opis produktu rolnego lub środka spożywczego, zawierający, w odpowiednich przypadkach, skład surowcowy i główne właściwości fizyczne, chemiczne, mikrobiologiczne lub organoleptyczne produktu albo środka spożywczego, c) określenie obszaru geograficznego, d) dowód, że dany produkt rolny lub środek spożywczy pochodzą z określonego obszaru geograficznego, e) opis metody otrzymywania produktu rolnego lub środka spożywczego i, w odpowiednich przypadkach, opis miejscowych oryginalnych i niezmiennych metod otrzymywania oraz informacje dotyczące pakowania, f) szczególne informacje, potwierdzające związek między jakością i cechami charakterystycznymi produktu rolnego lub środka spożywczego a środowiskiem geograficznym, związek między określoną jakością, renomą lub inną cechą charakterystyczną produktu rolnego lub środka spożywczego a pochodzeniem geograficznym, g) nazwy i adresy organów lub jednostek przeprowadzających kontrolę zgodności z wymogami specyfikacji produktu oraz ich szczegółowe zadania, h) szczególne zasady etykietowania danego produktu rolnego lub środka spożywczego, i) wymogi określone w przepisach wspólnotowych lub krajowych.

⁵ W przypadku nazwy określającej transgraniczny obszar geograficzny lub tradycyjnej nazwy, związanej z takim obszarem, kilka grup może złożyć wspólny wniosek.

Zgodnie z ogólną zasadą zawartą w rozporządzeniu bazowym, każdy wniosek może dotyczyć tylko jednego produktu rolnego lub środka spożywczego. W przypadku, gdy w ocenie MRiRW i Rady spełnia on wymagania formalne Unii Europejskiej, wniosek zostaje ogłoszony w resortowym dzienniku urzędowym.

Od tej chwili przez 30 dni, każda osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której interesu gospodarczego lub prawnego dotyczy postępowanie w sprawie rejestracji, ma prawo złożyć do MRiRW zastrzeżenie do wniosku o rejestrację. W razie jego braku Rada, w terminie 30 dni, wydaje opinię o spełnieniu wymagań określonych w Rozporządzeniu Rady... [510/2006]. Następnie Minister Rolnictwa wydaje w tej sprawie decyzję i przekazuje wniosek Komisji Europejskiej.

Zatwierdzona na szczeblu krajowym nazwa pochodzenia lub oznaczenie geograficzne zostaje wpisane do rejestru wewnętrznego oraz na tzw. „listę tymczasowej ochrony krajowej”. Lista jest jawna, a prowadzi ją Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Tymczasowa ochrona trwa aż do chwili dokonania wpisu nazwy pochodzenia lub oznaczenia geograficznego do rejestru chronionych nazw pochodzenia oraz chronionych oznaczeń geograficznych. Na mocy art. 37 Ustawy... [2004] każdy podmiot, którego nazwa pochodzenia lub oznaczenie geograficzne została wpisana na listę tymczasową ma prawo do używania jej w obrocie⁶.

Natomiast, gdy zostało wniesione wspomniane powyżej zastrzeżenie, Rada w terminie 30 dni od dnia jego otrzymania, wydaje opinię o jego zasadności. Następnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w terminie 14 dni, wzywa wnioskodawcę do ponownego złożenia wniosku o rejestrację, jednakże uzgodnionego uprzednio z wnoszącym zastrzeżenie. Od tego momentu procedura ulega powtórzeniu, tj. wniosek podlega kontroli ze strony Rady, a kończy się wydaniem przez Ministra decyzji o stwierdzeniu spełniania wszystkich warunków. Następnie nazwa zostaje wpisana na „listę tymczasowej ochrony krajowej”, a wniosek po jego wstępnej kontroli na szczeblu kraju, zostaje przekazany do Komisji Europejskiej.

Zgodnie art. 6 Rozporządzenia Rady... [510/2006], Komisja rozpatruje wniosek pod względem formalnym w ciągu 12 miesięcy, podając co miesiąc do publicznej wiadomości wykaz nazw, w odniesieniu do których złożono wymagane dokumenty wraz z datą ich przedłożenia. Takie rozwiązanie umożliwi zainteresowanym osobom ciągle monitorowanie postępowania rejestracyjnego nowych produktów. W sytuacji, gdy Komisja stwierdzi zgodność wniosku z obowiązującymi przepisami prawa, publikuje w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej jednolity dokument. Natomiast, jeżeli wymogi nie zostały spełnione, Komisja podejmuje decyzję o odrzuceniu wniosku.

⁶ Nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy nazwy lub produkty, nie spełniają warunków będących podstawą wpisu nazwy na tę listę: 1) nawet wtedy, gdy takie użycie nie ma na celu wskazywania pochodzenia geograficznego produktów rolnych i środków spożywczych oraz wtedy, gdy rzeczywiste miejsce wytworzenia produktów rolnych i środków spożywczych jest wskazane; 2) nawet z użyciem wyrażen: „w stylu”, „rodzaju”, „z zastosowaniem metody”, „tak jak produkowane w”, „imitacja” lub „podobne”; 3) w oryginalnym brzmieniu albo w tłumaczeniu; 4) z innym mylącym lub fałszywym odniesieniem do miejsca pochodzenia, właściwości lub podstawowych cech produktu na opakowaniu wewnętrznym lub zewnętrznym, w materiale reklamowym lub dokumentach odnoszących się do danego produktu; 5) w zakresie innych praktyk mogących wprowadzić w błąd co do prawdziwego pochodzenia produktu.

Na podstawie art. 7 Rozporządzenia Rady... [510/2006] w terminie sześciu miesięcy od daty publikacji każde państwo członkowskie lub państwo trzecie może zgłosić sprzeciw wobec proponowanej rejestracji. Dokonuje tego poprzez wniesienie uzasadnionego sprzeciwu do Komisji. Z uprawnienia tego mogą skorzystać także osoby fizyczne i prawne, które mają w tym uzasadniony interes.

W przypadku, gdy Komisja nie otrzyma żadnego sprzeciwu, dokonuje rejestracji nazwy. Rejestracja jest publikowana w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. W przeciwnym razie wzywa się zainteresowane strony do podjęcia odpowiednich konsultacji.

Na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. [Ustawa... 2004], każda osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która ma w tym uzasadniony interes, może złożyć Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi sprzeciw co do wniosku o rejestrację nazwy lub oznaczenia złożonego przez inne państwo członkowskie. Z uprawnienia tego może skorzystać w terminie pięciu miesięcy od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich (art. 28 ustawy). Gdy taki sprzeciw zostanie złożony, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi niezwłocznie przekazuje go Radzie, która w ciągu 14 dni wydaje opinię o spełnieniu lub niespełnieniu wymagań, określonych w obowiązujących przepisach prawa wspólnotowego. Następnie przekazuje sprzeciw do Komisji Europejskiej i procedura toczy się dalej albo wydaje decyzję o odmowie jego przekazania.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Produkt rolny i środek spożywczy po zarejestrowaniu podlega ochronie prawnej. Zostaje ona zastrzeżona na rzecz określonych producentów rolnych, których wytwory spełniają wymogi w zakresie obszaru geograficznego, pochodzenia oraz jakości. Tylko oni mogą wprowadzać te produkty do obrotu pod zastrzeżoną nazwą. Prawo to jest skuteczne zarówno wobec wszystkich istniejących, jak i przyszłych producentów rolnych, którzy nie mogą posługiwać się tą nazwą⁷. Przepisy prawa w omawianej materii zapewniają uczciwą konkurencję między producentami wyrobów stosujących oznaczenia geograficzne oraz zdecydowanie zwiększają wiarygodność produktów u ich nabywców i konsumentów.

Procedurze rejestracyjnej podlega pewne „określenie”, składające się nawet z kilku słów. Odpowiednio, ochroną prawną mogą być objęte nawet poszczególne człony nazwy. Takie stanowisko przyjął Rzecznik Generalny, Jan Mazak, w sprawie Komisji Europejskiej przeciwko Republice Federalnej Niemiec nr (C-132/05)⁸. Sprawa ta dotyczyła stosowania przez producentów niemieckich nazwy „Parmesan”, które zostało ocenione jako dosłowne tłumaczenie włoskiego „Parmigiano Reggiano” i tym samym uznane za naruszenie podstawowego Rozporządzenia Rady... [2081/1992]⁹.

Ochrona na mocy niniejszego rozporządzenia jest również dostępna pod warunkiem rejestracji, dla oznaczeń geograficznych państw trzecich, w przypadkach gdy są one

⁷ Zob. Postanowienie Sądu I Instancji z dnia 11 września 2007 r. w sprawie T-35/06 Honing-Verband eV przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich.

⁸ Opinia z dnia 28 czerwca 2007 r. Zbiory Orzecznictwa Trybunału Europejskiego I-00957.

⁹ Sprawa ta toczyła się zgodnie z obowiązującym wówczas Rozporządzeniem Rady... [2081/1992].

chronione w kraju pochodzenia. Procedura rejestracji powinna umożliwić każdej osobie fizycznej lub prawnej w państwie członkowskim lub państwie trzecim, mającej uzasadniony interes, ochronę swoich praw poprzez zgłoszenie sprzeciwu.

Oznaczenia geograficzne, związane z określonym obszarem geograficznym, są prawem własności intelektualnej [Skubisz 2004]. Jak podkreśla Kapała stanowią one prawo podmiotowe każdego przedsiębiorcy, który pozyskuje je na określonym terytorium o ile spełnia wymagania określone w specyfikacji [Kapała 2007]. Szczegółowe przepisy, dotyczące dostępności, nabywania, zakresu stosowania, utrzymywania oraz dochodzenia praw własności intelektualnej, zostały określone w Porozumieniu w Sprawie Handlowych Praw Własności Intelektualnej TRIPS (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) z 1994 r. (załącznik 1C do umowy ustanawiającej Światową Organizację Handlu) [Całka 2002].

Objęcie ochroną nazwy pochodzenia i oznaczenia geograficznego zabezpiecza producenta rolnego przed:

- wszelkim bezpośrednim lub pośrednim wykorzystaniem w celach komercyjnych zarejestrowanej nazwy dla produktów nieobjętych rejestracją, o ile produkty te są porównywalne do produktów zarejestrowanych pod tą nazwą, lub jeśli stosowanie nazwy pozwala na czerpanie korzyści z renomy nazwy chronionej;
- wszelkim nadużywaniem, imitacją lub przywołaniem ich, nawet jeśli jest wskazane prawdziwe pochodzenie produktu lub jeśli chroniona nazwa została przetłumaczona lub towarzyszy jej określenie, takie jak: „rodzaj”, „typ”, „metoda”, „na sposób”, „imitacja” itp.¹⁰;
- wszelkim innym nieprawdziwym lub wprowadzającym w błąd określeniem miejsca pochodzenia lub wytwarzania, właściwości lub podstawowych cech produktu, znajdujących się na opakowaniu zewnętrznym lub wewnętrznym, w materiale reklamowym lub w dokumentach odnoszących się do danego produktu, a także stosowaniem opakowań mogących stworzyć fałszywe wrażenie co do jego pochodzenia;
- wszelkimi innymi praktykami, które mogłyby wprowadzać konsumenta w błąd co do rzeczywistego pochodzenia produktu; nazwy już objęte ochroną nie mogą stać się nazwami rodzajowymi [art. 13 Rozporządzenia Rady... 510/2006].

Należy stwierdzić, że polska regulacja prawna w omawianym zakresie stwarza polskim producentom możliwość pełnego korzystania z unijnych środków ochrony. System ochrony oraz rejestracji jest dobrowolny i otwarty. Każdy podmiot, który przestrzega warunki produkcji jest uprawniony do zarejestrowania nazwy w celu wprowadzenia produktu na rynek. Niemniej procedura rejestracyjna jest długotrwała, a na niemalże każdym jej etapie wnioski może być zaskarżony. Ma to istotny wpływ na liczbę zarejestrowanych polskich produktów. Jak zaznaczono na wstępie, do tej pory status produktu chronionego zyskała tylko „Bryndza Podhalańska” oraz „Oscypek”. Jednakże na liście tymczasowej ochrony krajowej, oczekujących na rejestrację, znajduje się obecnie 16 produktów. Należy do nich: podkarpacki miód spadziowy, andruty kaliskie, kiełbasa lisecka, wiśnia nadwiślańska, wielkopolski ser smażony, miód z Sejneńszczyzny, tru-

¹⁰ Jeżeli zarejestrowana nazwa zawiera w sobie nazwę produktu rolnego lub środka spożywczego, która jest uważana za nazwę rodzajową, stosowanie tej nazwy rodzajowej w odniesieniu do odpowiednich produktów rolnych lub środków spożywczych nie jest uważane za sprzeczne z dwoma pierwszymi punktami.

skawka kaszubska, obwarzanek krakowski, miód kurpiowski, fasola korczyńska, redykołka, rogal Świętomarciński, suska sechłońska, lipiec białowiejski, karp zatorski, jabłka łąckie, miód wrzosowy z Borów Dolnośląskich [Kamińska 2007 b].

Omawiany system ochrony obejmuje także czynności dokonywane już po zarejestrowaniu produktu. Mianowicie, każdy produkt, który pomyślnie przeszedł wszystkie jej etapy podlega kontroli pod względem spełniania wymogów określonych w normie EN 45011 (polski odpowiednik PN-EN 45011:2000). W Polsce organem wyznaczonym do jej przeprowadzania jest Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Producenci, którzy chcą potwierdzić spełnianie przez nich norm zawartych w specyfikacji powinni zwrócić się do wojewódzkiego oddziału IJHARS¹¹.

Dodatkowym zabezpieczeniem produktów posiadających ChNP i ChOG są urzędowe kontrole żywności. Może ją przeprowadzać, oprócz IJHARS, również Inspekcja Sanitarna oraz Weterynaryjna. Celem przeprowadzania tych kontroli jest m.in. identyfikowanie i eliminowanie z rynku artykułów rolno-spożywczych, których oznakowanie stwarza podejrzenie, co do zawłaszczania, imitacji lub aluzji do oznaczeń: ChNP, ChOG.

Produkty chronione na podstawie omawianych, obowiązujących przepisów prawa są oznaczane w charakterystyczny sposób poprzez umieszczenie logo na opakowaniach. Od 1 maja 2009 roku każdy produkt powinien mieć na etykiecie specjalne oznaczenia: „chroniona nazwa pochodzenia” i „chronione oznaczenie geograficzne” lub odpowiadające im symbole wspólnotowe. Wprowadzenie tego obowiązku pozwoli na łatwe rozpoznanie produktów chronionych.

Zarejestrowanie oznaczenia lub nazwy pochodzenia produktu rolnego nie tylko przyczynia się do wzmocnienia jego renomy, poprawy konkurencyjności na rynku, lecz także umożliwia uzyskanie pewnych środków finansowych z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich [Nie tylko... 2008]. Przewidziane ono zostało w art. 32 Rozporządzenia Rady... [1698/2005] w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFPRO) w ramach działania „uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności”. O wsparcie, po wdrożeniu działania, będzie mógł się ubiegać producent rolny, który został wpisany do ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, wytwarzający produkty uczestniczące w systemie chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych [Kamińska 2007 a]. Obecnie proponowana wysokość pomocy wynosi 3200 zł i będzie wypłacana raz do roku przez pięć kolejnych lat.

LITERATURA

Fact Sheet: European Policy for Quality Agricultural Products. 2007. www.europa.eu.int.

Kamińska I., 2007 a. Kontrola i certyfikaty produktów rolnych. Biuletyn Informacyjny IJHAR „Wiedza i jakość” 1(6), 8-11. <http://www.ijhar-s.gov.pl/>.

Kamińska I., 2007 b. Proces rejestracji nazw produktów. Biuletyn Informacyjny IJHAR „Wiedza i jakość” 1(6), 12-13. <http://www.ijhar-s.gov.pl/>.

¹¹ Takiej kontroli dokonywać mogą również uprawnione, prywatne jednostki kontrolne.

- Kapała A., 2007. Ochrona oznaczeń geograficznych produktów rolnych i środków spożywczych w prawie międzynarodowym. *Przegląd Prawa Rolnego* 1, 149-165.
- Nie tylko oscypek. 2008. *Biuletyn Informacyjny MRiRW* 1-2, 24-26.
- Rozporządzenie Komisji WE nr 127/2008 z dnia 13 lutego 2008 r. 2008. *Dz. U. WE L* 40, 14.02.2008, 5-6.
- Rozporządzenie Komisji WE nr 642/2007 z dnia 11 czerwca 2007 r. 2007. *Dz. U. WE L* 150, 12.06.2007, 4.
- Rozporządzenie Komisji WE nr 1898/2006 z dnia 14 grudnia 2006 r. określające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006 w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych. 2006. *Dz. U. WE L* 369, 23.12.2006, 1.
- Rozporządzenie Rady WE nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych. 2006. *Dz. U. WE L* 93 z 31.3.2006, 12.
- Rozporządzenia Rady WE nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFPROW). 2005. *Dz. U. WE L* 277, 21.10.2005, 1.
- Rozporządzenie Rady WE nr 2081/92 z dnia 14 lipca 1992 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych. 1992. *Dz. U. WE L* 208, 24.7.1992, 1-8.
- Skubisz R., 2004. Naruszenie prawa do znaku towarowego poprzez użycie geograficznego oznaczenia pochodzenia świetle dyrektywy o znakach towarowych. *Prace z wynalazczości i ochrony własności intelektualnej* 88.
- Stankiewicz D., 2005. Produkty regionalne i tradycyjne. Kancelaria Sejmu Biuro Studiów i Ekspertyz 1146, 1-10.
- Szemberg M. 2007. Francuska ochrona nazw. *Biuletyn Informacyjny IJHAR „Wiedza i jakość”* 16-17. <http://www.ijhar-s.gov.pl/>.
- Ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych. 2004. *Dz. U. RP* 10, poz. 68, z późniejszymi zmianami.